

SAMFUNDSFAG

Læreplan for Samfundsfag består af:

- **Signalement**
- **Formål**
- **Slutmål**
- **Trinmål**
- **Beskrivelser**
- **Læseplan**

Signalement af faget Samfundsfag

Der undervises i samfundsfag på 7. – 9. klassetrin.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er:

- Menneske og stat
- Menneske og samfund
- Menneske og kultur
- Menneske og natur.

I samfundsfag skal de grundlæggende kundskaber og færdigheder i hvert af de fire områder udvikles som en helhed gennem undervisningen både i faget samfundsfag, og når samfundsfag indgår i tværgående emner og problemstillinger. Undervisningen i samfundsfag bygger bl.a. på kundskaber og færdigheder, som eleverne har erhvervet sig i faget historie.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen, således at eleverne får mulighed for at

- forstå sig selv som en del af samfundet, som man både påvirkes af og kan påvirke
- placere eget og andres hverdagsliv i et samfundsmæssigt og historisk perspektiv
- udvikle deres personlige værdigrundlag med henblik på at tage stilling til og få lyst til at påvirke aktuelle begivenheder

- analysere, tolke og vurdere samfundsforhold og konflikter og formidle resultaterne.

Formål for faget samfundsfag

Formålet med undervisningen i samfundsfag er, at eleverne udvikler lyst og evne til at forstå hverdagslivet i et samfundsmæssigt perspektiv og til aktiv medleven i et demokratisk samfund.

Stk. 2. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvikler historie- og samfundsbevidsthed, kritisk sans og færdighed i at iagttage, analysere og vurdere nationale og internationale samfundsforhold og konflikter.

Stk. 3. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne på baggrund af et personligt tilegnet værdigrundlag kan deltage aktivt i samfundsudviklingen. Den enkelte elev skal udvikle ansvarlighed for løsningen af fælles opgaver og erhverve viden om samfundet og dets historiske forudsætninger.

Slutmål for faget Samfundsfag Efter 9. klasses trin Menneske og stat

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beskrive hovedtræk i grundloven som fundament for det danske demokrati
- gøre rede for politiske beslutningsprocesser og interesserne bag dem
- diskutere statens rolle i forhold til økonomisk udvikling og politik
- gøre rede for staten som rammesætter for borgere, kommuner og amter
- forholde sig til den danske stats rolle i det internationale samfund.

Menneske og samfund

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- diskutere det enkelte menneskes rolle i grupper og fællesskaber, herunder relationer mellem kønnene
- give eksempler på arbejdsmarkedets udvikling i samspil med produktions- og erhvervsstruktur
- gøre rede for de krav, som et dynamisk samfund stiller til udvikling af kompetencer
- gøre rede for sammenhængen mellem indkomst, skat, velfærd og forbrug
- kende til unges forhold i Europa.

Menneske og kultur

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- gøre rede for, hvordan værdier og normer dannes i et samspil mellem mennesker
- sætte sig ind i værdier, der ligger til grund for forskellige religioner, normer og livsformer
- forklare baggrunden for nationalisme
- kende til og forholde sig til globalisering.

Menneske og natur

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- forholde sig til naturen som en æstetisk og økonomisk ressource
- diskutere og reflektere over økologiske problemstillinger lokalt, nationalt og globalt
- diskutere forestillingen om menneskets ret til naturen.

Beskrivelser for faget samfundsfag

Udviklingen i undervisningen på 7. - 9. klassetrin

Menneske og stat

Undervisningen relaterer sig især til den viden, eleverne tilegner sig i historie.

Rollespil og iscenesatte diskussioner bidrager til at tydeliggøre, at synspunkter baserer sig på både værdier og kendsgerninger. Det prioriteres, at undervisningen knytter sig til aktuelle begivenheder i forholdet mellem menneske og stat og interesseorganisationers rolle heri.

Elevundersøgelser og beskrivelser danner baggrund for klassens videre drøftelser om fordele og ulemper ved velfærdsstaten. Eleverne kan afprøve deres holdninger i form af fiktive debatmøder, indlæg i skolebladet og lignende.

Eleverne søger i stigende grad oplysninger på egen hånd, fx ved at indhente politiske partiers oplysningsmateriale og andet skriftligt materiale og ved at interviewe ansatte i stat, amt eller kommune. Herved styrker eleverne deres sikkerhed i at arbejde med begreber som fx byrdefordeling, bloktilskud og rammelov.

Ved at arbejde med materiale fra EU's institutioner – Kommission, Europa-Parlament og Ministerråd – øger eleverne deres faktuelle viden, samtidig med at de udvikler analytiske færdigheder. Når eleverne bearbejder stoffet med henblik på videreformidling, trænes de i at vurdere oplysningers relevans, hvilket støtter overblikket.

Undervisningen byder på mange muligheder for via oplysninger fra aviser, radio, tv og internettet at beskrive og analysere samarbejds- og konfliktsituationer i det internationale samfund.

Menneske og samfund

Elevernes egne oplevelser bringes i samspil med faglige begreber og teorier. Det sker ved, at eleverne drøfter, undersøger og analyserer sammenhænge mellem på den ene side menneskers fællesskaber og på den anden side værdier og normer. Eleverne bliver bedre til at skelne mellem "identitet" som udtryk for, hvem de er, og "roller" som udtryk for, hvordan de handler i forskellige situationer, fx i skolen, i familien og blandt kammerater.

Eleverne undersøger, hvordan det enkelte individs situation i familien, på arbejdsmarkedet og i fritiden knytter sig tæt til de forskellige samfundstyper, fx landbrugssamfund, industrisamfund og vidensamfund.

Ved at arbejde med interview, analyser af partiers materialer og med spørgeskemaundersøgelser får eleverne i stigende grad indblik i forskelle og ligheder mellem de politiske partiers politik.

Med udgangspunkt i principper for demokratiske beslutningsprocesser kan der knyttes forbindelse til skolens elevråd således, at eleverne bliver mere bevidste om, at demokratiske processer indgår i deres hverdag.

Eleverne øger deres bevidsthed om, hvordan de benytter sig af det globale medieudbud, fx ved at den enkelte elev kortlægger sit daglige forbrug af medier. Gennem udveksling af erfaringer med elever i andre lande øges kendskabet til andre unges hverdag i relation til skole og undervisning, job, familieforhold, medieforbrug, fritid og kammerater.

Menneske og kultur

Elevernes interesse for forskellige kulturers værdier og normer skærpes ved, at undervisningen skaber debat om værdier, som eleverne prioriterer højt. Det undersøges, hvorfor og hvordan forskellige værdier kan have høj prioritet inden for andre kulturer. Historiske, samfundsmæssige, sociale og familiemæssige forhold inddrages.

Elevernes viden om forskelligartede livsformer i det danske samfund systematiseres og udbygges ved at gøre begrebet livsform operationelt for eleverne. Begrebet livsform er især anvendeligt, når de skal indsamle og bearbejde oplysninger om forskellige menneskers opfattelse af forholdet mellem arbejde og fritid. Der arbejdes med "lønarbejderlivsform", "karrierebundet livsform" og "selvstændig livsform". Livsformsbegrebet kan herefter danne udgangspunkt for at arbejde med elevernes egen livsformsbaggrund.

Der sættes fokus på at udvikle et begrebsapparat, som kan styrke medmenneskelig og international forståelse.

Globalisering er et vilkår, som eleverne i stigende grad skal kunne håndtere. Derfor sætter undervisningen globaliseringen ind i et kulturelt, økonomisk, kommunikativt og økologisk perspektiv.

Menneske og natur

Undervisning om naturen som ressource tager udgangspunkt i elevernes eget natursyn eller naturopfattelse. I et økologisk perspektiv har elevernes handlemåder betydning for naturens udvikling. Derfor er en del af undervisningen henlagt til steder i det omgivende samfund, hvor eleverne kan indsamle materiale, der gennem iagttagelse og analyse kan afdække interessekonflikter og konsekvenser af forskellige aktørers adfærdsmønstre.

Eleverne udvikler deres forståelse af, at menneskers brug af naturen er knyttet til et givent samfund i en given tid. At naturen er under stadig forandring, og at mennesker har indflydelse på udviklingen.

Undersøgelser af fx fødevarers tilblivelse kan danne baggrund for elevernes øgede viden om sunde og usunde fødevarer samt om, at der er grænser for udnyttelsen af naturen.

Eleverne får indsigt i, at det enkelte menneske både som privatperson og via samfundets demokratiske institutioner kan øve indflydelse på udnyttelsen af naturen.

Læseplan for faget samfundsfag

Læseplanen angiver fagets fire centrale kundskabs- og færdighedsområder. Det er et princip for undervisningen, at de fire områder er indbyrdes afhængige og i videst muligt omfang integreres, når undervisningen tilrettelægges.

Eleverne udvikler i samfundsfag deres bevidsthed om, at de er individer i et samfund, de både kan påvirke og er påvirket af. Denne bevidsthed bygger på elevernes

- forståelse af de historiske forudsætninger, som de har arbejdet med i historie
- viden om sammenhængen mellem hverdagsliv og samfundsmæssige forhold
- forestillinger om fremtiden.

Samfundsfag tilrettelægges som en problemorienteret undervisning. Udgangspunktet skal enten være et emne eller en problemstilling. Hvis udgangspunktet er et emne, opstiller lærer og elever relevante problemstillinger i tilknytning hertil. Hvis udgangspunktet er problemstillinger diskuteres i klassen hvilket emne, der kan dække disse.

Undervisningen bliver til i et samspil mellem dels indholdsbestemmelserne i samfundsfags målsætninger og dels elevernes engagement, undren, nysgerrighed og viden fra skole og hverdagsliv. Indholdet skal således på én gang være vedkommende for eleverne og knytte an til de undervisningsmål, der er opstillet for samfundsfag. Eleverne skal arbejde med samfundsmæssige forhold og konflikter samt de historiske forudsætninger herfor.

I undervisningen fokuseres på begreber/kategorier, der udmærker sig ved, at de anvendes både i elevernes konkrete hverdagsliv og i generelle samfundsmæssige sammenhænge.

Begreber, der har denne egenskab, er bl.a.:

lighed, frihed, magt, ytringsfrihed, ansvar, pligt, rettigheder, demokrati, interesse, medbestemmelse, solidaritet og fremmedgørelse.

Disse begreber bruges i dagligdags situationer, fx i samtalen i familien, i klassen, på jobbet og i fritiden; men de har samtidig en mere overordnet samfundsmæssig betydning. Hermed knyttes samfundsmæssige problemstillinger og interesser sammen med elevernes hverdagsliv.

I samfundsfag beskæftiger eleverne sig med relationer mellem mennesker. Det kan være det enkelte menneskes relationer til andre mennesker, men det kan også være relationerne til grupper og fællesskaber. Fagets centrale indhold er menneskets eller gruppens relationer til stat, samfund, kultur og natur, og hvordan disse relationer har udviklet sig.

Menneske og stat

Staten er en betegnelse, som anvendes i en lang række sammenhænge i daglig tale. Det er vigtigt, at eleverne får viden og bevidsthed om, at staten mere præcist dækker over de fora, hvor der tages autoritative beslutninger om fællesanliggender, dvs. i Folketinget og regeringen og i lokale politiske råd. Beslutninger i disse fora har betydning og sætter rammer for den enkelte borger i det danske samfund - og dermed også for den enkelte elev. Også medlemskabet af EU og andre internationale organisationer skal inddrages i disse sammenhænge.

Undervisningen omfatter især

- demokrati og demokratiske processer, som de udspiller sig i det politiske system i form af valg til lokale politiske råd, Folketinget og Europa Parlamentet
- den politiske beslutningsproces, som den forløber fra initiativfasen over lovgivningsfasen til gennemførelsesfasen
- de politiske partier og deres rolle i den politiske beslutningsproces
- velfærdsstaten og dens ideologiske og økonomiske grundlag
- relationer i det internationale samfund i form af samarbejde og konflikter mellem stater indbyrdes og mellem stater og internationale organisationer.
- værdier af religiøs og religionslignende karakter, der præger tilværelsen i dag - herunder temaer som individualitet og fællesskab, uafhængighed og nødvendighed, materielle goder og åndelige værdier samt relativisme og forpligtethed
- religioners rolle i politik, pædagogik og opdragelse, herunder emner som befolkningstilvækst, ligestilling og autoritet

Menneske og samfund

Samfund er betegnelsen for de områder i dagliglivet, hvor det sociale liv koordineres direkte. Det betyder, at deltagerne selv - og ikke en

udenforstående instans som fx staten eller byrådet - kontrollerer og bestemmer rammerne for forskellige situationer. Det kan være de beslutninger, som det enkelte menneske tager, eller det kan være de beslutninger, som man i fællesskabet med andre diskuterer sig frem til.

Samfundet betegner derfor de mange enkeltsituationer, man som menneske deltager i, og som er en af forudsætningerne for samfundsudviklingen. Samfundet kan sammenfattende karakteriseres ved gensidighed, netværk, selvregulering og selv bærende processer.

Undervisningen omfatter især

- sociale relationer, herunder identitet, roller, interaktion, grupper, levevilkår og livsformer
- normer og værdier
- dansk økonomi, herunder udviklingen i erhvervs- og produktionsstruktur
- de politiske partier som aktører i den lokale hverdag
- velfærdssamfundet og dets betydning
- demokrati og demokratiske processer i dagligdagen i det nære samfund
- medier og informationsteknologi som en del af unges hverdag
- hverdagen som ung i Danmark set i et europæisk og et globalt perspektiv.

Menneske og kultur

Eleverne skal have et grundigt kendskab til problemstillinger inden for forskellige kulturer med henblik på dels at forstå det danske samfunds udvikling som flerkulturelt samfund og dels at kunne agere som handlende demokratiske borgere.

Kulturbegrebet anvendes bredt. Det dækker både de forskellige kulturer, som de kommer til udtryk inden for fx generationer, religioner, sociale tilhørsforhold og nationaliteter. Det dækker også udtryksformer, som mennesker skaber, og som sikrer en kommunikation i samfundet, fx billeder, sport, drama og tekst.

Undervisningen omfatter især

- kultur, kulturmøder og kulturkonfrontationer
- forskellige etniske grupper, herunder normer og værdier
- racisme og menneskerettigheder
- forskellige livsformer og deres udbredelse i det danske samfund
- nationalitet, nationalfølelse og nationalisme
- dansk hverdag som et del af globaliseringen

- Frihed og angst, skyld og uskyld, autoritetstro og personligt ansvar, kærlighed, seksualitet, tolerance, menneskerettigheder, magt og afmagt, racediskrimination, kunstig virkelighed, bioteknologi, prævention og abort samt dødshjælp

Menneske og natur

Forbindelsen mellem naturen og hverdagen med produktion og forbrug bliver mere og mere kompleks. Undervisningen i samfundsfag inddrager eksempler på forskellige kredsløb i naturen og de økonomiske sammenhænge. Det kan være produktionsvirksomheders anvendelse af rå- og hjælpestoffer, eller det kan være sammenhængen mellem landbrugets gødsning og skadedyrsbekæmpelse samt grundvandsinteresser.

Undervisningen skal bibringe eleverne forståelse for, at de - alene eller sammen med andre - har forskellige handlemuligheder i forhold til dels forbrug dels udnyttelsen af ressourcer og forbrug af energi.

Undervisningen omfatter især

- naturgrundlaget i form af udnyttelse af ressourcer og forbrug af energi
- nationale og internationale interesser i forbindelse med udnyttelse af ressourcer og forbrug af energi
- sammenhænge mellem naturudnyttelse og økonomisk vækst
- forurening og de konsekvenser, det har for mennesker, samfund og natur
- offentlige institutioners, private personers og erhvervslivets initiativer med henblik på at afhjælpe konsekvenserne af naturudnyttelse, som fører til forurening
- miljøspørgsmål, naturforvaltning og ressourceudnyttelse

Eleverne skal arbejde med at;

- analysere, fortolke og vurdere væsentlige samfundsproblemer og deres historiske forudsætninger
- formulere faglige spørgsmål og udbygge dem til problemformuleringer
- anvende samfundsfaglige begreber
- inddrage illustrative og kreative virkemidler som fx drama og elektroniske medier som led i fremlæggelser af projekter
- lytte til andres fremlæggelser og stille opklarende og kritiske spørgsmål
- etablere kontakt til offentlige personer og stille faglige spørgsmål med henblik på at forfølge en problemstilling
- anvende samfundsfaglige undersøgelsesmetoder, fx forskellige interviewformer, spørgeskemaer og analysemetoder
- anvende statistiske fremstillinger som tabeller, grafer og diagrammer

- iagttage, diskutere og vurdere andres tolkninger af samfundsmæssige begivenheder, fx i tv's nyhedsudsendelser, på film, i aviser og under offentlige møder
- søge, tolke og forholde sig kritisk til forskellige kundskabskilder.